

РОЗДІЛ 1 ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

УДК 374.015.31

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2025.1.1>

Надія АЛЕНДАРЬ

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43025

ORCID: 0000-0002-2423-1343

Олександр СЕМЕНОВ

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43025

ORCID: 0000-0002-3839-4725

Наталія СЕМЕНОВА

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43025

ORCID: 0000-0002-5247-7439

Бібліографічний опис статті: Алендарь, Н., Семенов, О., Семенова, Н. (2025). Критеріально-діагностичний комплекс вивчення творчо спрямованої особистості старшого дошкільника в альтернативних закладах дошкільної освіти (на прикладі закладу позашкільної освіти). *Acta Paedagogica Volynienses*, 1, 3–15, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.1.1>

КРИТЕРІАЛЬНО-ДІАГНОСТИЧНИЙ КОМПЛЕКС ВИВЧЕННЯ ТВОРЧО СПРЯМОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА В АЛЬТЕРНАТИВНИХ ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ)

Стаття присвячена дослідженню стану сформованості творчо спрямованої особистості старшого дошкільника у закладі позашкільної освіти. Автори спираються на основні положення психолого-педагогічної науки, підкреслюючи важливість дошкільного дитинства як періоду інтенсивного розвитку психіки, формування «Я-концепції», критичності та рефлексивності мислення. У статті розглядаються етапи дослідно-експериментальної роботи, які включають теоретико-методологічний, експериментальний та технологічно-рефлексивний етапи.

На кожному етапі використовуються різні психодіагностичні методики, такі як тест «Кола», тест Вартеґа, методика «Неіснуюча тварина» та інші, для оцінки творчих здібностей дітей. Автори пропонують критерії та показники сформованості творчо спрямованої особистості, серед яких когнітивно-творчий, компетентнісно-діяльнісний, соціально-комунікативний, мотиваційно-спонукальний та емоційно-вольовий критерії.

Визначені рівні сформованості творчо спрямованої особистості старшого дошкільника: латентний, нестабільний, виражений та домінуючий. Латентний рівень характеризується прихованими особливостями прояву компонентів творчої особистості, частковою їх відсутністю. Нестабільний рівень передбачає ситуативні прояви ознак творчо спрямованої особистості. Виражений рівень відзначається стійкими проявами творчих ознак у всіх видах життєдіяльності. Домінуючий рівень характеризується яскраво вираженою системою цінностей та творчою спрямованістю. Стаття також містить рекомендації щодо впровадження технології формування творчо спрямованої особистості у практику роботи закладів позашкільної освіти.

Таким чином, стаття є важливим внеском у розвиток методології дослідження та формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника, пропонуючи системний підхід до оцінки та розвитку творчих здібностей дітей у закладах позашкільної освіти.

Ключові слова: творчо спрямована особистість старшого дошкільника, заклад позашкільної освіти, технології формування творчо спрямованої особистості.

Nadiia ALENDAR

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of General Pedagogy and Preschool Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025
ORCID: 0000-0002-2423-1343

Oleksandr SEMENOV

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor at the Department of General Pedagogy and Preschool Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025
ORCID: 0000-0002-3839-4725

Nataliia SEMENOVA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of General Pedagogy and Preschool Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Ave, Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025
ORCID: 0000-0002-5247-7439

To cite this article: Alendar, N., Semenov, O., Semenova, N. (2025). Kryterialno-diahnostychnyi kompleks vyvchennia tvorcho spriamovanoi osobystosti starshoho doshkilnyka v alternatyvnykh zakladakh doshkilnoi osvity (na prykladi zakladu pozashkilnoi osvity) [Criterion-diagnostic complex for studying the creatively oriented personality of an older preschooler in alternative preschool education institutions (using the example of an out-of-school education institution)]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 1, 3–15, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2025.1.1>

CRITERIA-DIAGNOSTIC COMPLEX FOR STUDYING THE CREATIVELY DIRECTED PERSONALITY OF A SENIOR PRESCHOOL CHILD IN ALTERNATIVE PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS (USING THE EXAMPLE OF AN OUT-OF-SCHOOL EDUCATION INSTITUTION)

The article is devoted to the study of the state of formation of the creatively oriented personality of a senior preschooler in an institution of extracurricular education. The authors rely on the basic provisions of psychological and pedagogical science, emphasizing the importance of preschool childhood as a period of intensive development of the psyche, the formation of the «I-concept», criticality and reflective thinking. The article considers the stages of experimental and experimental work, which include theoretical and methodological, experimental and technological and reflective stages.

At each stage, various psychodiagnostic methods are used, such as the «Circle» test, the Vartegg test, the «Non-existent animal» method and others, to assess the creative abilities of children. The authors offer criteria and indicators of the formation of a creatively oriented personality, including cognitive-creative, competence-activity, social-communicative, motivational-motivational and emotional-volitional criteria.

The levels of formation of the creatively oriented personality of a senior preschooler are determined: latent, unstable, expressed and dominant. The latent level is characterized by hidden features of the manifestation of the components of the creative personality, their partial absence. The unstable level involves situational manifestations of the signs of a creatively oriented personality. The expressed level is marked by stable manifestations of creative signs in all types of life activities. The dominant level is characterized by a clearly expressed system of values and creative orientation. The article also contains recommendations for the implementation of the technology of forming a creatively oriented personality in the practice of extracurricular educational institutions.

Thus, the article is an important contribution to the development of the methodology of research and formation of the creatively directed personality of a senior preschooler, offering a systematic approach to the assessment and development of children's creative abilities in extracurricular educational institutions.

Key words: *creatively directed personality of a senior preschooler; extracurricular educational institution, technologies of forming a creatively directed personality.*

Актуальність проблеми. Дослідження стану сформованості творчо спрямованої особистості старшого дошкільника у закладі позашкільної освіти спирається на основні положення психолого-педагогічної науки. Зокрема, по-перше,

дошкільне дитинство – дуже короткий, але якісно насичений проміжок часу. Він характеризується: розвитком всіх сторін психіки дитини, закладаються основи «Я-концепції», критичність та рефлексивність мислення, запускається

механізм підпорядкування мотивів (безпосередні спонуки підпорядковуються усвідомленим цілям). По-друге, розширюється сфера діяльності дитини через глибше спілкування з однолітками, одночасно засвоюються цілі та мотиви нових видів діяльності, продовжується формування якісно нових особистісних рис. По-третє, саме на цей період припадає інтенсивний пізнавальний розвиток. Мова перетворюється в знаряддя, засіб мисленнєвої діяльності, формується довільність психічних процесів, тобто вміння керувати ними свідомо, ставити цілі пізнавальної діяльності і контролювати їх досягнення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз психолого-педагогічних джерел зі вказаної проблеми дозволяє констатувати, що соціальне середовище розвитку є одним із важливих чинників соціального становлення особистості. І. Бех розглядає позашкільне середовище як значущий сегмент соціального буття підростаючої особистості, в якому вона вдосконалює набуті навчально-виховні здобутки і засвоює ряд додаткових здібностей та цінностей, необхідних для дорослого життя за умови, якщо практичне позашкільне середовище зазнає певної трансформації з огляду успішного досягнення конкретних виховних цілей, його доцільно класифікувати як позашкільний виховний простір (Бех, 2015). І. Бех під останнім розуміє психолого-педагогічний проект, метою якого є духовно-моральне вдосконалення підростаючої особистості і визначає такі його структурні компоненти:

- демократизація соціобуття вихованців;
- гуманізація соціобуття вихованців;
- індивідуалізація соціобуття вихованців;
- культивування творчих можливостей вихованців;
- формування особистісно-конструктивних відносин;
- продуктивна життєдіяльність вихованців (Бех, 2015).

У методологічному плані, освітньо-виховне середовище позашкільного навчального закладу доцільно аналізувати з позиції системного підходу. Вченими надбано великі здобутки у цьому аналізі О. В. Биковська, Г. Пустовіт, С. Сисоєва (Биковська, 2006; Пустовіт, 2007; Сисоєва, 2006) та ін..

Так Г. Пустовіт зазначає, що досягнення результату – покращення успіхів у всіх сферах життєдіяльності людини – можливе за раху-

нок упровадження у позашкільних навчальних закладах інноваційної моделі цілісного позашкільного освітньо-виховного простору, побудованого на гуманістичній парадигмі (Пустовіт, 2007). Центром системи у цьому просторі визначено дитину з її потребами, мотивами, бажаннями, інтересами, переконаннями, ідеями й ідеалами, самосвідомістю. Такому просторові повинно бути надано системності, ціннісноорієнтованого спрямування на самоактуалізацію й самодетермінацію особистості, творчого й соціально активного характеру її навчально-пізнавальної і суспільно-практичної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Дослідно-експериментальна робота з вивчення стану формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника у закладі позашкільної освіти може бути організована за певними етапами, на кожному з яких за допомогою психодіагностичного інструментарію досліджуються як окремі компоненти, так і стан сформованості творчої спрямованої особистості дитини в цілому. Так, основними етапами дослідно-експериментальної роботи є наступні:

- теоретико-методологічний етап;
- етап експериментального дослідження;
- технологічно-рефлексивний (див табл. 1).

Діагностичний комплекс, який пропонується застосувати у процесі дослідницької роботи включає окремі психологічні методики та власний авторський інструментарій.

Використання авторських опитувальників дає змогу отримати змістовну інформацію про особистісний профіль та міру впливу родинного оточення, педагогів на процес формування творчо спрямованої особистості дитини старшого дошкільного віку.

Важливим аспектом методології формування творчоспрямованої особистості дитини старшого дошкільного віку, а також процесу дослідження стану її сформованості є виділення структурних компонентів цього феномену, а також розробка критеріїв, показників сформованості. До структурних компонентів творчо спрямованої особистості старшого дошкільника ми відносимо мотиваційний, інтелектуально-творчий, операційний, емоційно-вольовий, соціально-комунікативний. Визначені компоненти виступили основою для розробки критеріїв та показників сформованості творчо спрямованої особистості старшого дошкільника. При цьому ми спиралися на

Таблиця 1

**Характеристика етапів дослідно-експериментальної роботи
та їх психодіагностичний супровід**

Етапи дослідно-експериментальної роботи	Методи дослідження	Зміст роботи
<i>Теоретико-методологічний етап</i>	Аналіз, синтез, моделювання, узагальнення	Виокремлення наукових підходів щодо досліджуваної проблеми, розробка системної моделі та концепції дослідження.
<i>Етап експериментального дослідження</i>	Критеріально-діагностичний комплекс: Тест «Кола», тест Вартегга, методика «Неіснуюча тварина», методика «Чого не вистачає на цих малюнках?» (за Немовим Р. С.), методика «Сходинки» за Дембо-Рубінштейн, Колірний тест відносин, тест короткочасної пам'яті та умовиводів (Гільбух Ю. З.), авторські опитувальники для дітей, батьків, педагогів, спостереження.	Діагностика творчих здібностей: оригінальність, швидкість, гнучкість. Нові, нестандартні ідеї малюнків предметів, здатність дитини висувати різноманітні ідеї малюнків, звертаючись до різних галузей знань, використовуючи широке коло предметів і явищ; швидкість, продуктивність образотворчої діяльності дитини. Виявлення системи уявлень дитини про те, як вона оцінює себе сама, як, на її думку, її оцінюють інші люди і як співвідносяться ці уявлення між собою. Вивчення емоційних компонентів ставлення дитини до значущих для неї людей як на свідомому, так і частково неусвідомлюваному рівні, рівня розвитку здатності дитини робити найпростіші умовиводи.
	Критеріально-діагностичний комплекс; оцінка достовірності виявлених відмінностей та зсувів у рівнях сформованості творчої особистості старшого дошкільника за допомогою методів математичної статистики	Впровадження розробленої технології формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника у практику роботи закладів позашкільної освіти.
<i>Технологічно-рефлексивний етап</i>	Узагальнення, прогноз	Розробка рекомендацій щодо впровадження технології формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника у практику закладів позашкільної освіти.

висновки Н. Кузьміної, А. Маркової, якими були запропоновані і науково обґрунтовані підходи щодо формування критеріального апарату наукового дослідження, згідно з якими для якісної оцінки досліджуваної характеристики доцільно використовувати базовий критерій і сукупність показників, причому акцентується увага на відсутності необхідності строгого розділення критеріїв і показників, що додає їх взаємозв'язкам велику гнучкість і рухливість.

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» критерій визначається як підстава для оцінки, визначення або класифікація чогось; мірило. Тобто, критерій – це матеріалізована ознака, за допомогою якої оцінюється ступінь досягнення певної мети.

При розробці критеріїв сформованості творчо спрямованої особистості старшого дошкільника ми виходили з того, що вони мають задовольняти низку вимог, які були обґрунтовані у роботах Ю. Кулюткіна, І. Ісаєва. Отже можемо виокремити такі критерії сформованості творчо спрямованої особистості старшого дошкільника:

- повинні бути об'єктивними;
- включати суттєві, основні моменти творчо спрямованої особистості старшого дошкільника;
- охоплювати найтипівіші прояви творчо спрямованої особистості старшого дошкільника;
- формулюватися ясно, коротко, точно;
- вимірювати саме те, що планувалося перевірити.
- повинні бути розкриті через ряд якісних ознак (показників), за мірою виявлення яких можна судити про більшу чи меншу міру прояву даних критеріїв;
- повинні відображати динаміку вимірюваної якості у часі й педагогічному просторі закладу позашкільної освіти;
- повинні, по можливості, охоплювати основні види творчої діяльності старшого дошкільника;
- повинні відображати основні закономірності формування творчо спрямованої особистості дитини;
- за допомогою них повинні встановлюватися зв'язки між усіма компонентами системи формування творчо спрямованої особистості

старшого дошкільника у закладі позашкільної освіти;

– повинні бути розкриті через ряд специфічних ознак, які відображають усі структурні компоненти творчо спрямованої особистості старшого дошкільника.

При визначенні показників ми виходили з того, що показники – це якісні характеристики критеріїв творчо спрямованої особистості старшого дошкільника. Тобто, поняття критерій за своїм обсягом ширше, ніж поняття показник і показник є складовою частиною критерію. При цьому, як зазначає Пустовіт Г., показник, як компонент критерію, служить типовим та конкретним виявленням сутності якостей процесу чи явища, який підлягає вивченню. Разом із тим, пріоритет належить тим показникам, які характеризують виявлення якості (Пустовіт, 2007).

Таким чином під критерієм ми розуміємо ознаку, за допомогою якої оцінюється якість сформованості компонентів творчо спрямованої особистості старшого дошкільника, а показник – як складова критерію, що характеризує типові особливості та сутність творчо спрямованої особистості старшого дошкільника.

Основними критеріями сформованості творчо спрямованої особистості старшого дошкільника є наступні:

- 1) когнітивно-творчий;
- 2) компетентнісно-діяльнісний;
- 3) соціально-комунікативний;
- 4) мотиваційно-спонукальний;
- 5) емоційно-вольовий.

Когнітивно-творчий критерій є важливим у структурі особистісного профілю творчо спрямованої особистості старшого дошкільника. Система цінностей, закладена в дитинстві, формує світогляд молодшої людини, що утверджує її як соціокультурного суб'єкта. Показниками когнітивно-творчого критерію вважаємо *систему цінностей*, які характеризуються ціннісними орієнтаціями та ціннісним змістом самої творчої діяльності, творче мислення, пізнавальний інтерес та творчий потенціал.

Компетентнісно-діяльнісний критерій передбачає засвоєння вихованцями закладів позашкільної освіти цілого ряду компетентностей, які засвоюються через безпосередню практичну діяльність. Важливими показниками компетентнісно-діялісного критерію є *досвід творчої діяльності*, і власне, *творчі компетен-*

ції. Досвід творення, накопичення творчих візій, закріплення позитивних моделей і зразків творчої поведінки сприяє самовираженню у творчому процесі, вмінню нестандартно вирішувати проблемні ситуації. Показниками творчих компетенцій є здатність дитини у процесі творчої діяльності генерувати ідеї, висувати гіпотези; здатність дитини фантазувати, будувати асоціативні ряди, бачити протиріччя; здатність переносити знання та вміння у нові ситуації; здатність відмовитися від нав'язливої ідеї, висувати свої незалежні судження, давати оцінки у різних ситуаціях творчої діяльності, проявляти критичність мислення; здатність не лише до репродуктивного відтворення об'єкту творчої діяльності, а й використання творчого підходу до його створення, при цьому вирішуючи щоразу нове завдання, уміння критично оцінювати власні творчі здібності, та набувати досвіду творчої діяльності, формувати і застосовувати навички рефлексивно-критичного мислення і на їх основі створювати власні творчі моделі.

Соціально-комунікативний критерій у нашому тлумаченні представлений такими показниками як: *комунікативні здібності, соціальна компетентність, творча активність*. Зазначені характеристики супроводжують формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника на всіх її етапах (орієнтувальному, адаптивному, конструктивно-творчому).

Мотиваційно-спонукальний критерій. Показниками даного критерію ми виділяємо довільність та мотивацію досягнень. Питанню мотивів (потреб) особистості присвячена значна кількість робіт сучасних і зарубіжних учених.

Емоційно-вольовий критерій характеризується вольовим та емоційним потенціалом. Емоційність в загальній структурі творчо спрямованої особистості є важливим показником задоволення від процесу творчості. Емоційна палітра є важливим доповненням до змісту формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника, яка проявляється в емоційно насиченій взаємодії з дорослими і однолітками, емпатійності, чуттєвості, рефлексивності, ідентифікації.

Узагальнену та детальну характеристику розроблених критеріїв, показників та ознак прояву творчо спрямованої особистості старшого дошкільника подаємо у таблиці 2.

Таблиця 2

Критерії, показники сформованості творчо спрямованої особистості старшого дошкільника

Критерій	Показники	Ознаки прояву
1	2	3
Когнітивно-творчий	Система цінностей	Оцінні судження, знання про оточуючу дійсність та самого себе; емоційна насиченість в оцінних судженнях, знаннях; сформованість регулятивних механізмів поведінки в різних специфічно дитячих видах діяльності
	Творчий потенціал	Енергопотенціал дитини (життєрадісність, радість пізнання, допитливість, потяг до нового), задатки та інтереси, які проявляються у наданні переваг певній діяльності, прояв загального інтелекту (гнучкість, швидкість, оригінальність мислення), наполегливість, цілеспрямованість, як особистісні якості, які забезпечують творчий процес
	Інтерес до творчості	Висока пізнавальна активність у здобутті інформації, необхідної для розв'язку творчого завдання; спрямованість, прагнення самостійно вирішувати проблемні питання, творчі пізнавальні завдання; виявлення розумових і вольових зусиль і використання різних варіантів під час розв'язання творчих завдань; прагнення встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; виявлення ініціативи, самостійності; прагнення до активного дослідження навколишнього світу
	Творче мислення	Продуктування великої кількості оригінальних образів, ідей, відмінних від очевидних, нормативних, неординарні відповіді, бачення прихованих можливостей; уявлення, які відображають сукупність ознак об'єкта, уміння вільно виокремлювати «нові» властивості і відношення в об'єктах, виділення протилежних властивостей і об'єднання їх в єдиному об'єкті
Компетентнісно-діяльнісний	Творчі компетенції	здатність дитини у процесі творчої діяльності генерувати ідеї, висувати гіпотези; здатність дитини фантазувати, вибудовувати асоціативні ряди, бачити протиріччя; здатність переносити знання та вміння у нові ситуації; здатність відмовитися від нав'язливої ідеї, висувати свої незалежні судження, давати оцінки у різних ситуаціях творчої діяльності, проявляти критичність мислення; здатність не лише до репродуктивного відтворення об'єкту творчої діяльності, а й використання творчого підходу до його створення, при цьому вирішуючи щоразу нове завдання
	Досвід творчої діяльності	Самостійна постановка і виконання творчих завдань, робота за власним задумом, створення і реалізація своїх індивідуальних та групових проєктів, самостійне перенесення знань і вмінь у певну ситуацію творчої діяльності; бачення структури об'єкта творчої діяльності і його нової функції; самостійне комбінування відомих способів діяльності в нові; знаходження різних способів вирішення проблеми та альтернативних доказів; побудова принципово нового способу вирішення проблеми, що є комбінацією відомих способів
Соціально-комунікативний	Комунікативні здібності	Стійкість мотивів спілкування з дорослими та однолітками у процесі творчої діяльності; здатність налагоджувати контакти, взаємодіяти з іншими людьми, ініціативність у спілкуванні, побудова мовленнєвих висловлювань у діалозі та монолозі, здатність до суб'єкт – суб'єктної взаємодії, уміння дозувати емоційні акти спілкування різної модальності, уміння конструювати образ “Я” на основі узгодження власних і чужих уявлень про себе, уміння проєктувати адекватні засоби спілкування і реалізовувати їх на практиці, орієнтація на відкриті стосунки з однолітками, на діалог і співпрацю
	Соціальна компетентність	Знання про моральні норми, про довіру, любов, прихильність до інших людей, особливості спілкування осіб різного віку та статі, про способи поведінки в різних соціальних ситуаціях, про межі соціально прийнятної поведінки; уміння проявляти свої почуття в процесі спілкування, здійснювати моральні вчинки з власного бажання, дотримуватися правил поведінки, підтримувати контакт з людьми різного віку та статі
	Творча активність	Здатність до перетворювальної діяльності, інноваційне сприймання дійсності, прагнення до пошуку та трансформації, динамічність, продуктування конструктивних ідей та способів їх реалізації, пошук шляхів розв'язання творчих завдань та подолання труднощів, міра включення у творчу діяльність, ширість переживань, швидкість реакцій, винахідливість, комбінування знайомих елементів у нові поєднання, оригінальність способів дій
Мотиваційно-спонукальний	Довільність	Самостійність дитини під час постановки мети творчої діяльності, її усвідомленість, активність прийняття мети від дорослого; сформованість мотиву подолання перешкод як потреби не відступати перед труднощами і активно їх долати; здатність дитини: планувати творчу діяльність; діяти, не керуючись зразком, інструкцією, задумом, мобілізувати зусилля для подолання перешкод на шляху до мети; міра допомоги дорослого, необхідна для досягнення дитиною мети творчої діяльності
	Мотивація досягнення	Прагнення досягти високих результатів (успіхів), робити все якомога краще, краще за всіх, удосконалювати себе в обраній майстерності; вибір складних, проте посильних завдань і бажання їх виконати; наполегливість у досягненні мети; не задовольняється отриманим результатом; намагання виконати дію краще, ніж раніше; головним є переживання радості успіху внаслідок досягнення результату; захоплення діяльністю, досягаючи нових цілей через відчуття радості успіху

1	2	3
Емоційно-вольовий	Вольовий потенціал	Цілеспрямованість вольових дій, встановлення відношень між метою творчих дій і їх мотивами, можливості раціонального вибору, розвиток самовладання, уміння стримувати ситуативні бажання, почуття та їхні прояви, мовне планування і мовна регуляція творчої діяльності, усвідомлення перешкоди внаслідок розуміння ситуації, усвідомлення мети творчої діяльності і засобів її досягнення, свідомість вольових зусиль, відносна незалежність від дорослого у постановці мети творчої діяльності, плануванні й організації своїх дій, усвідомленні себе не виконавцем, а творцем, вміння надати смислу своїм діям, враховувати набутий досвід творчої діяльності, самоконтроль (усвідомлення правил, результату і способу дії)
	Емоційний потенціал	Прояви та переживання позитивних емоцій (інтересу, задоволення, радості) під час творчої діяльності; зацікавленість процесом творення та задоволення від нього; переживання при невдачах; життєрадісність; активне реагування на ситуацію; швидкий перехід від одного емоційного стану до іншого, емоційна імпульсивність, що виявляється у неприємних інтонаціях, міміці, жестах, позах, мовних зворотах; відкритість до сприйняття і впливу емоцій, які переживають інші діти й дорослі

За допомогою розроблених критеріїв та показників можемо здійснити якісну оцінку сформованості компонентів творчо спрямованої особистості старшого дошкільника. Для більш глибокого розуміння стану формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника у закладі позашкільної освіти перед нами постало завдання отримання кількісних показників, які характеризують результативність цього процесу. Механізмом переведення якісних показників у кількісні слугують рівні. У нашому дослідженні кількісну оцінку сформованості творчо спрямованої особистості старшого дошкільника ми проводили за такими рівнями:

- латентний;
- нестабільний;
- виражений;
- домінуючий.

Латентний рівень характеризується прихованими особливостями прояву компонентів творчої особистості старшого дошкільника, частковою їх відсутністю. Нестабільний рівень передбачає, що ознаки творчо спрямованої особистості проявляються у дитини старшого

дошкільного віку непостійно, ситуативно. Для дітей з вираженим рівнем сформованості творчо спрямованої особистості характерними є стійкі, постійні прояви ознак творчо спрямованої особистості у всіх видах життєдіяльності. Діти з домінуючим рівнем сформованості творчо спрямованої особистості проявляють яскраво виражену систему цінностей, творчу спрямованість, яка виступає смислом розвитку та інші якості, притаманні творчо спрямованій особистості, чим істотно відрізняються від інших дітей. Детальну характеристику визначених нами рівнів сформованості творчо спрямованої особистості старшого дошкільника подаємо у таблиці 3.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, визначені критерії, показники та рівні сформованості творчо спрямованої особистості старшого дошкільника можуть бути покладені в основу дослідно-експериментальної роботи з виявлення стану формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника у закладі позашкільної освіти, як в одній з альтернативних форм здобуття дошкільної освіти.

Таблиця 3

Рівні сформованості творчо спрямованої особистості старшого дошкільника

Рівні сформованості творчо спрямованої особистості старшого дошкільника			
Латентний	Нестабільний	Виражений	Домінуючий
1	2	3	4
Когнітивно-творчий критерій			
<i>Система цінностей</i>			
Термінальні та інструментальні цінності дитини в основному сформовані, проте знання та оцінні судження про окремі елементи оточуючої дійсності та характеристики самого себе відсутні, дитина не проявляє розуміння втілення цінностей у життя та рівень прояву їх регулятивних механізмів, тривіальні оцінні судження, знання цінностей	Система цінностей дитини в цілому сформована, проте знання та оцінки термінальних та інструментальних цінностей характеризуються різною мірою глибини, дитина демонструє різну міру втілення цінностей у життя та ситуативний рівень прояву їх регулятивних механізмів, оцінні судження, знання характеризуються збідненою емоційною насиченістю	Термінальні та інструментальні цінності дитини сформовані на достатньому рівні, вона демонструє стійкі, виражені оцінні судження, знання про оточуючу дійсність та самого себе, міра втілення цінностей у життя та рівень прояву їх регулятивних механізмів реалізується на достатньому рівні, оцінні судження, знання характеризуються емоційною насиченістю	Термінальні та інструментальні цінності дитини сформовані на високому рівні, вона демонструє глибокі оцінні судження, знання про оточуючу дійсність та самого себе, високу міру втілення цінностей у життя та рівень прояву їх регулятивних механізмів, оцінні судження, знання характеризуються багатою емоційною насиченістю
<i>Творчий потенціал</i>			
у спілкуванні та діяльності дитина рідко демонструє життєрадісність, радість пізнання, допитливість, потяг до нового), її задатки та інтереси частково відповідають профілю творчого об'єднання, для дитини рідко демонструє гнучкість, швидкість, оригінальність мислення, наполегливість, цілеспрямованість у творчому процесі	у спілкуванні та діяльності дитина демонструє життєрадісність, радість пізнання, допитливість, потяг до нового) ситуативно, її задатки та інтереси у певній мірі відповідають профілю творчого об'єднання, дитина в окремих випадках проявляє гнучкість, швидкість, оригінальність мислення, наполегливість, цілеспрямованість	у спілкуванні та діяльності дитина проявляє життєрадісність, радість пізнання, допитливість, потяг до нового), її задатки та інтереси відповідають в цілому профілю творчого об'єднання, для дитини характерним є достатня гнучкість, швидкість, оригінальність мислення, наполегливість, цілеспрямованість у творчому процесі	у спілкуванні та діяльності дитини домінують життєрадісність, радість пізнання, допитливість, потяг до нового), її задатки та інтереси максимально відповідають профілю творчого об'єднання, для дитини характерним є висока гнучкість, швидкість, оригінальність мислення, наполегливість, цілеспрямованість у творчому процесі
<i>Пізнавальний інтерес</i>			
Дитина постійно демонструє низьку пізнавальну активність у здобутті інформації, необхідної для розв'язку творчого завдання; рідко проявляє прагнення самостійно вирішувати проблемні питання, пізнавальні завдання; не проявляє особливих розумових і вольових зусиль у розв'язанні творчих завдань та виконує їх як правило одним способом; відчуває труднощі у встановленні причинно-наслідкових зв'язків; ініціатива, самостійність, активність у творчій діяльності проявляються рідко	Дитина ситуативно демонструє пізнавальну активність у здобутті інформації, необхідної для розв'язку творчого завдання; в окремих випадках прагнення самостійно вирішувати проблемні питання, пізнавальні завдання; розумові і вольові зусилля у розв'язанні творчих завдань нестабільні; може, в окремих випадках, виділити причинно-наслідкові зв'язки, проявити ініціативу, самостійність, активність у творчій діяльності	Дитина демонструє яскраво виражену пізнавальну активність у здобутті інформації, необхідної для розв'язку творчого завдання; прагне самостійно вирішувати проблемні питання, пізнавальні завдання; проявляє розумові і вольові зусилля та використовує різні варіанти розв'язання творчих завдань; правильно виділяє причинно-наслідкові зв'язки; проявляє ініціативу, самостійність, активність у творчій діяльності	Дитина постійно демонструє високу пізнавальну активність у здобутті інформації, необхідної для розв'язку творчого завдання; спрямованість, прагнення самостійно вирішувати проблемні питання, пізнавальні завдання; проявляє стійкі розумові і вольові зусилля та використовує різні варіанти розв'язання творчих завдань; правильно виділяє причинно-наслідкові зв'язки; постійно проявляє ініціативу, самостійність, активність у творчій діяльності

Продовження таблиці 3

1	2	3	4
Творче мислення			
оригінальні образи, ідеї, відмінні від очевидних, нормативних продукуються дитиною рідко, вона дає неординарні відповіді лише на окремі запитання, рідко проявляє бачення лише окремих прихованих можливостей; відсутність зовнішніх проявів гнучкості творчого мислення, переважаюче орієнтування на подібність зовнішніх ознак з опорою на яскраві властивості, що сприймаються чуттєво, відтворення лише конкретні, раніше сприйнятих предметів	оригінальні образи, ідеї, відмінні від очевидних, нормативних продукуються дитиною ситуативно, вона рідко дає неординарні відповіді, проявляє бачення окремих прихованих можливостей; переважаюча орієнтація на зовнішні, іноді випадково вибрані ознаки, відсутність чіткої структури уявлень, хоча в окремих випадках спостерігається адекватна зміна способу дій на оптимальний, тобто одиничні випадки прояву гнучкості мислення	продукування оригінальних образів, ідей, відмінних від очевидних, нормативних, часті неординарні відповіді, бачення багатьох прихованих можливостей; узагальнюючі дії виявляються в переважаючому орієнтуванні на істотні в даній ситуації ознаки, появою орієнтації на латентні властивості, з'являються елементарні узагальнення, які дають змогу класифікувати предмети за різними ознаками, переважають ситуативно-стійкі комплексні уявлення, що виявляються в схематизації й структуруванні	продукування великої кількості оригінальних образів, ідей, відмінних від очевидних, нормативних, неординарні відповіді, бачення прихованих можливостей; стійкі, змістові комплексні уявлення, які відображають сукупність ознак об'єкта, дають змогу виокремити суперечливі властивості, уміння вільно виокремлювати «нові» властивості і відношення в об'єктах, виділення протилежних властивостей і об'єднання їх в єдиному об'єкті.
Компетентісно-діяльнісний критерій			
Творчі компетенції			
У процесі творчої діяльності дитина використовує готові ідеї, які пропонуються дорослими та однолітками, мислення некритичне, наявні знання і вміння переносяться у нові ситуації складно, в багатьох випадках дитина нездатна вибудовувати асоціативні ряди, бачити протиріччя, хоча часто проявляє багату фантазію, оцінки та судження щодо різних ситуацій творчої діяльності здатна давати лише з допомогою дорослого; для створення об'єктів творчої діяльності використовує лише репродуктивні способи	У процесі творчої діяльності дитина рідко демонструє здатність генерувати ідеї, висувати гіпотези, проте може в окремих випадках включати фантазію, вибудовувати нескладні асоціативні ряди, бачити протиріччя, переносити знання та вміння у нові ситуації; часто нездатна відмовитися від нав'язливої ідеї, власні судження та оцінки ситуацій творчої діяльності висуває ситуативно, переважно використовує репродуктивні способи створення об'єктів творчої діяльності	Дитина у процесі творчої діяльності здатна генерувати ідеї, висувати гіпотези, фантазувати, вибудовувати асоціативні ряди, бачити протиріччя; може переносити знання та вміння у нові ситуації, висувати свої незалежні судження стосовно оцінки різних ситуацій творчої діяльності, здатність не лише до поряд з репродуктивним відтворенням об'єкту творчої діяльності часто використовує при його створенні власні нестандартні способи	У процесі творчої діяльності дитина постійно генерує нові ідеї, висуває гіпотези, фантазує, вибудовує асоціативні ряди, бачить протиріччя; легко переносить знання та вміння у нові ситуації та демонструє критичність мислення, формулює свої незалежні судження, щодо оцінки різних ситуацій творчої діяльності; застосовує творчий підхід у створенні об'єктів творчої діяльності, при цьому вирішуючи щоразу нове завдання
Досвід творчої діяльності			
Дитина не проявляє прагнення самостійно визначати та виконувати творче завдання, виконувати роботу за власним задумом, створювати і реалізовувати свої індивідуальні та групові проекти, не здатна перенести наявні знання і вміння у ситуаціях творчої діяльності; може виділити структуру окремих об'єктів творчої діяльності та частково його функції лише за допомогою дорослого; використовує тільки відомі, шаблонні способи діяльності	Дитина проявляє прагнення самостійно визначати та виконувати творче завдання, виконувати роботу за власним задумом, створювати і реалізовувати свої індивідуальні та групові проекти лише в окремих ситуаціях, переносить наявні знання і вміння у багатьох ситуаціях творчої діяльності за допомогою дорослого; може виділити структуру окремих об'єктів творчої діяльності та частково його функції; рідко комбінує відомі способи діяльності в нові, як правило, використовує один спосіб вирішення проблеми;	Дитина проявляє виражене прагнення самостійно визначати та виконувати творче завдання, виконувати роботу за власним задумом, створювати і реалізовувати свої індивідуальні та групові проекти, може самостійно переносити наявні знання і вміння у багатьох ситуаціях творчої діяльності; може виділити структуру об'єкта творчої діяльності і його функції; часто комбінує відомі способи діяльності в нові, знаходить різні способи вирішення проблеми;	Дитина постійно прагне самостійно визначати та виконувати творче завдання, виконувати роботу за власним задумом, створювати і реалізовувати свої індивідуальні та групові проекти, впевнено самостійно переносить наявні знання і вміння у будь-яку ситуацію творчої діяльності; бачить структуру об'єкта творчої діяльності і його функції; може легко самостійно комбінувати відомі способи діяльності в нові; легко знаходить різні способи вирішення проблеми;

1	2	3	4
Соціально-комунікативний критерій			
Комунікативні здібності			
Мотиви спілкування з дорослими та однолітками у процесі творчої діяльності нестійкі, важко йде на контакти, взаємодію з іншими людьми, не проявляє ініціативи у спілкуванні, на низькому рівні володіє способами побудови мовленнєвих висловлювань у діалозі та монолозі, здатність до суб'єкт-суб'єктної взаємодії проявляється під керівництвом дорослого, уміння дозувати емоційні акти спілкування різної модальності, конструювати образ "Я" на основі узгодження власних і чужих уявлень про себе, проектувати адекватні засоби спілкування і реалізовувати їх на практиці сформовані на низькому рівні, в окремих випадках проявляє ворожість, замкнутість, закритість, відсутність терпимості до інших поглядів і позицій	Ситуативна стійкість мотивів спілкування з дорослими та однолітками у процесі творчої діяльності, здатність налагоджувати контакти, взаємодіяти з іншими людьми проявляється в окремих ситуаціях, рідко проявляє ініціативність у спілкуванні, на посередньому рівні володіє способами побудови мовленнєвих висловлювань у діалозі та монолозі, в окремих випадках демонструє здатність до суб'єкт-суб'єктної взаємодії, уміння дозувати емоційні акти спілкування різної модальності, конструювати образ "Я" на основі узгодження власних і чужих уявлень про себе, проектувати адекватні засоби спілкування і реалізовувати їх на практиці сформовані на середньому рівні, відкриті стосунки з однолітками, діалог і співпраця у творчій діяльності проявляється ситуативно	Дитина демонструє виражену стійкість мотивів спілкування з дорослими та однолітками у процесі творчої діяльності, здатність налагоджувати контакти, взаємодіяти з іншими людьми, проявляє достатню ініціативність у спілкуванні, на достатньому рівні володіє способами побудови мовленнєвих висловлювань у діалозі та монолозі, демонструє достатню здатність до суб'єкт-суб'єктної взаємодії, сформовані на достатньому рівні уміння дозувати емоційні акти спілкування різної модальності, конструювати образ "Я" на основі узгодження власних і чужих уявлень про себе, проектувати адекватні засоби спілкування і реалізовувати їх на практиці, у спілкуванні переважає орієнтація на відкриті стосунки з однолітками, на діалог і співпрацю	Дитина демонструє високу стійкість мотивів спілкування з дорослими та однолітками у процесі творчої діяльності, здатність налагоджувати контакти, взаємодіяти з іншими людьми, проявляє високу ініціативність у спілкуванні, на високому рівні володіє способами побудови мовленнєвих висловлювань у діалозі та монолозі, демонструє високу здатність до суб'єкт-суб'єктної взаємодії, сформовані на високому рівні уміння дозувати емоційні акти спілкування різної модальності, конструювати образ "Я" на основі узгодження власних і чужих уявлень про себе, проектувати адекватні засоби спілкування і реалізовувати їх на практиці, у спілкуванні домінує орієнтація на відкриті стосунки з однолітками, на діалог і співпрацю
Соціальна компетенція			
Ініціативу при знайомстві, при виконанні будь-якого завдання творчої діяльності, в спілкуванні з дорослими дитина проявляє рідко, не заохочує інших дітей до розгортання взаємодії, рідко застосовує вербальні, та невербальні (жести, міміка, рухи) засоби виразності в різних ситуаціях спілкування, на низькому рівні володіє формулами мовленнєвого етикету в різних соціально-побутових ситуаціях, не демонструє потребу у суспільно значущій діяльності, низький рівень здатності до рефлексії та антиципації; не проявляє прагнення бути справедливою, відповідальною та толерантною, не володіє здатністю оцінювати вчинки та взаємини людей, орієнтуючись на моральні стандарти, етичними еталонами поведінки, проявляє інтерес до лише до знайомих людей (їхньої зовнішності, діяльності, взаємин), дотримується моральних норм під контролем дорослого, не здатна контролювати свою поведінку та змінювати її, якщо вона не відповідає соціальним вимогам	Ініціативу при знайомстві, при виконанні будь-якого завдання творчої діяльності, в спілкуванні з дорослими дитина проявляє залежно від ситуації, рідко заохочує інших дітей до розгортання взаємодії, не завжди вміє застосовувати вербальні, та невербальні (жести, міміка, рухи) засоби виразності в різних ситуаціях спілкування, володіє на посередньому рівні формулами мовленнєвого етикету в різних соціально-побутових ситуаціях, рідко демонструє потребу у суспільно значущій діяльності, здатність до рефлексії та антиципації проявляється ситуативно; прагнення бути справедливою, відповідальною та толерантною не виражене, посередньо володіє здатністю оцінювати вчинки та взаємини людей, орієнтуючись на моральні стандарти, посередньо володіє етичними еталонами поведінки, ситуативно проявляє інтерес до людей (їхньої зовнішності, діяльності, взаємин), як правило дотримується моральних норм, здатна контролювати свою поведінку та змінювати її, якщо вона не відповідає соціальним вимогам залежно від ситуації	Дитина часто проявляє ініціативу при знайомстві, при виконанні будь-якого завдання творчої діяльності, в спілкуванні з дорослими, може заохочувати інших дітей до розгортання взаємодії, вміє застосовувати вербальні, та невербальні (жести, міміка, рухи) засоби виразності в різних ситуаціях спілкування, володіє на достатньому рівні формулами мовленнєвого етикету в різних соціально-побутових ситуаціях, часто демонструє потребу у суспільно значущій діяльності, здатність до рефлексії та антиципації; у спільній діяльності з однолітками прагне бути справедливою, відповідальною та толерантною, володіє певною здатністю оцінювати вчинки та взаємини людей, орієнтуючись на моральні стандарти, володіє на достатньому рівні етичними еталонами поведінки, часто проявляє інтерес до людей (їхньої зовнішності, діяльності, взаємин), дотримується моральних норм, на достатньому рівні здатна контролювати свою поведінку та змінювати її, якщо вона не відповідає соціальним вимогам	Дитина постійно проявляє ініціативу при знайомстві, при виконанні будь-якого завдання творчої діяльності, в спілкуванні з дорослими, заохочує інших дітей до розгортання взаємодії, доцільно застосовує вербальні, та невербальні (жести, міміка, рухи) засоби виразності в різних ситуаціях спілкування, володіє на високому рівні формулами мовленнєвого етикету в різних соціально-побутових ситуаціях, постійно демонструє потребу у суспільно значущій діяльності, високу здатність до рефлексії та антиципації; у спільній діяльності з однолітками прагне бути справедливою, відповідальною та толерантною, здатна оцінювати вчинки та взаємини людей, орієнтуючись на моральні стандарти, володіє етичними еталонами поведінки, проявляє інтерес до людей (їхньої зовнішності, діяльності, взаємин), дотримується моральних норм, здатна контролювати свою поведінку та змінювати її, якщо вона не відповідає соціальним вимогам

1	2	3	4
Творча активність			
Дитина рідко продукує конструктивні ідеї і для їх реалізації використовує допомогу дорослого; використовує шаблонні способи розв'язання творчих завдань, рідко може завершити розпочату справу, у подоланні труднощів постійно використовує допомогу дорослого, важко розпочинає орієнтовну діяльність і ця діяльність в більшості випадків не переростає у спрямовану, складно «входить» в уявні обставини, в умовні ситуації, у творчій діяльності рідко проявляє щирі переживання, демонструє низьку швидкість реакцій, шаблонність дій, не може комбінувати знайомі елементи у нові поєднання	Дитина ситуативно продукує конструктивні ідеї, окремі з них самостійно реалізовує; шукає різні способи розв'язання творчих завдань в окремих випадках, може залишити розпочату справу незавершеною, у подоланні труднощів часто використовує допомогу дорослого, творча діяльність дитини відрізняється недостатнім емоційним включенням, в окремих випадках легко розпочинає орієнтовну діяльність, проте часто ця діяльність не стає спрямованою, «входить» в уявні обставини, в умовні ситуації в окремих випадках, у творчій діяльності ситуативно проявляє щирі переживання, демонструє середню швидкість реакцій, обмежену винахідливість, оригінальність способів дій, може комбінувати знайомі елементи у нові поєднання лише в окремих випадках	Дитина часто продукує конструктивні ідеї та багато з них самостійно реалізовує; шукає різні способи розв'язання творчих завдань, старається довести розпочату справу до кінця, може самостійно долати труднощі, творча діяльність дитини відрізняється достатнім емоційним включенням, легко й практично починає орієнтовну діяльність, яка поступово стає спрямованою, в багатьох випадках швидко «входить» в уявні обставини, в умовні ситуації, у творчій діяльності часто проявляє щирі переживання, демонструє достатню швидкість реакцій, винахідливість, оригінальність способів дій, може комбінувати знайомі елементи у нові поєднання	Дитина легко й охоче придумує конструктивні ідеї, самостійно їх реалізовує; постійно шукає різні способи розв'язання творчих завдань, ніколи не кидає розпочате на півдорозі, самостійно долає труднощі, творча діяльність дитини відрізняється великим емоційним включенням, легко й практично починає орієнтовну діяльність, яка поступово стає спрямованою, швидко «входить» в уявні обставини, в умовні ситуації, у творчій діяльності домінують щирі переживання, швидкість реакцій, винахідливість, комбінування знайомих елементів у нові поєднання, оригінальність способів дій
Мотиваційно-спонукальний критерій			
Довільність			
Не планує творчу діяльність, в процесі її виконання в основному керується зразком, інструкцією, задумом; коригує з ними свої дії; рідко застосовує засоби мобілізації себе, відбору раціональних шляхів досягнення мети; часто потребує суттєвої допомоги від дорослого	Творчу діяльність планує в залежності від ситуації і умов завдання, в процесі її виконання часто керується зразком, інструкцією, задумом; дії в основному підпорядковані інструкціям; засоби мобілізації себе застосовує ситуативно, в окремих випадках відбирає раціональні засоби досягнення мети; в окремих випадках потребує суттєвої допомоги від дорослого	Планує творчу діяльність з допомогою дорослого проявляючи достатню активність, в процесі її виконання часто відступає від зразка, інструкції, задуму; майже завжди самостійно виправляє помилки; рідко потребує допомоги для мобілізації себе та відбору раціональних засобів досягнення мети	Творчу діяльність планує як правило самостійно, в процесі її виконання проявляє високу активність та ініціативність, самостійно виправляє помилки; застосовує засоби мобілізації себе, відбирає раціональні засоби досягнення мети; виконує не лише вказівки дорослого, але і самоініціативно діє
Мотивація досягнення			
Прагнення досягати високих результатів (успіхів), робити все якомога краще, краще за всіх, удосконалювати себе в обраній творчій діяльності проявляється лише в окремих випадках, дитина рідко вибирає складні завдання і не завжди їх виконує, проявляє недостатню наполегливість у досягненні мети, задовольняється отриманим результатом, не намагається виконати дію краще, ніж раніше; творчу діяльність здійснює без особливого ентузіазму, захоплення	Прагнення досягати високих результатів (успіхів), робити все якомога краще, краще за всіх, удосконалювати себе в обраній творчій діяльності проявляється залежно від ситуації, в окремих випадках вибирає складні завдання і старається їх виконати, проявляє достатню наполегливість у досягненні мети, задовольняється, як правило, отриманим результатом, намагається виконати дію краще, ніж раніше; переживання радості успіху внаслідок досягнення результату не є головним у творчій діяльності для дитини	У дитини виражено проявляється прагнення досягати високих результатів (успіхів), робити все якомога краще, краще за всіх, удосконалювати себе в обраній творчій діяльності, вона переважно вибирає складні завдання і старається їх виконати, проявляє достатню наполегливість у досягненні мети, не задовольняється отриманим результатом, намагається виконати дію краще, ніж раніше, головним у творчій діяльності для дитини є переживання радості успіху внаслідок досягнення результату, захоплюється творчою діяльністю, досягаючи нових цілей через відчуття радості успіху	Дитина постійно демонструє прагнення досягти високих результатів (успіхів), робити все якомога краще, краще за всіх, удосконалювати себе в обраній творчій діяльності, вибирає складні завдання і старається їх виконати, проявляє наполегливість у досягненні мети, не задовольняється отриманим результатом, намагається виконати дію краще, ніж раніше, головним у творчій діяльності для дитини є переживання радості успіху внаслідок досягнення результату, захоплюється творчою діяльністю, досягаючи нових цілей через відчуття радості успіху

Продовження таблиці 3

1	2	3	4
Емоційно-вольовий критерій			
Вольовий потенціал			
Низький рівень цілеспрямованості вольових дій, дитина може встановлювати відношення між метою творчих дій і їх мотивами лише з допомогою дорослого, демонструє низький рівень самовладання, умінь стримувати ситуативні бажання, почуття та їхні прояви, мовного планування і мовної регуляції творчої діяльності, вольові зусилля неусвідомлені, дитина залежна від дорослого у постановці мети творчої діяльності, плануванні й організації своїх дій, уміння надати смислу своїм діям, враховувати набутий досвід творчої діяльності неформовані, низький рівень самоконтролю	Ситуативна цілеспрямованість вольових дій, дитина рідко може встановлювати відношення між метою творчих дій і їх мотивами, демонструє посередній рівень самовладання, умінь стримувати ситуативні бажання, почуття та їхні прояви, мовного планування і мовної регуляції творчої діяльності, вольові зусилля в цілому неусвідомлені, рідко проявляє незалежність від дорослого у постановці мети творчої діяльності, плануванні й організації своїх дій, в окремих випадках демонструє вміння надати смислу своїм діям, враховувати набутий досвід творчої діяльності, посередній рівень самоконтролю	Виражена цілеспрямованість вольових дій, дитина може встановлювати відношення між метою творчих дій і їх мотивами, демонструє достатній рівень самовладання, умінь стримувати ситуативні бажання, почуття та їхні прояви, можливостей раціонального вибору, достатній рівень мовного планування і мовної регуляції творчої діяльності, вольові зусилля в цілому усвідомлені, у постановці мети творчої діяльності, плануванні й організації своїх дій певною мірою залежна від дорослого, часто демонструє вміння надати смислу своїм діям, враховувати набутий досвід творчої діяльності, достатній рівень самоконтролю	У творчій діяльності дитини домінує цілеспрямованість вольових дій, дитина легко встановлює відношення між метою творчих дій і їх мотивами, демонструє високий рівень самовладання, умінь стримувати ситуативні бажання, почуття та їхні прояви, можливостей раціонального вибору, високий рівень мовного планування і мовної регуляції творчої діяльності, свідомість вольових зусиль, проявляє відносну незалежність від дорослого у постановці мети творчої діяльності, плануванні й організації своїх дій, демонструє вміння надати смислу своїм діям, враховувати набутий досвід творчої діяльності, високий рівень самоконтролю
Емоційний потенціал			
Дитина рідко проявляє та переживає позитивні емоцій (інтерес, радість, задоволення) у творчій діяльності; можливі перепади настрою; супутні невдачам емоційні реакції – плач, істерика, розчарування; низька лабільність реакцій на зміну ситуації (переживання при невдачах та радість від успіху); низька емоційна імпульсивність; дуже рідко проявляє відкритість до сприйняття емоцій, які переживають інші діти й дорослі	Прояви та переживання позитивних емоцій (інтересу, радості, задоволення) у творчій діяльності дитини ситуативні; можливі перепади настрою; реакції на зміну ситуації (переживання при невдачах та радість від успіху) невиражені; ситуативна емоційна імпульсивність; проявляє відкритість до сприйняття емоцій, які переживають лише близькі їй діти й дорослі	Творча діяльність дитини характеризується вираженими проявами та переживаннями позитивних емоцій (інтересу, радості, задоволення); дитина часто демонструє життєрадісність, зацікавленість процесом творення та отримує задоволення від нього; у більшості випадків активно реагує на ситуацію (переживання при невдачах та радість від успіху); часта зміна емоційного стану; проявляє виражену емоційну імпульсивність; у більшості випадків проявляє відкритість до сприйняття і впливу емоцій, які переживають інші діти й дорослі	У творчій діяльності дитини домінують прояви та переживання позитивних емоцій (інтересу, задоволення, радості); дитина демонструє життєрадісність, зацікавленість процесом творення та отримує задоволення від нього; активно реагує на ситуацію (переживання при невдачах та радість від успіху); характерний швидкий перехід від одного емоційного стану до іншого; багата емоційна імпульсивність, що виявляється у неприродних інтонаціях, міміці, жестах, позах, мовних зворотах; повна відкритість до сприйняття і впливу емоцій, які переживають інші діти й дорослі

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бех І. Д. Вибрані наукові праці. Виховання особистості. Том 1. Чернівці : Бурек, 2015. 840 с.
2. Биковська О. В. Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні : монографія. К. : ІВЦ АЛКОН, 2006. 356 с.
3. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника : перспективи розвитку. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 136 с.
4. Пустовіт Г. П. Формування творчої особистості у позашкільних навчальних закладах: теоретичний аспект. *Позашкільна освіта та виховання*. 2007. № 1. С. 2–8.
5. Рейпольська О. Д. Особливості виховання ціннісного самоставлення у старших дошкільників та їх уявлень про самих себе. *Наукові записки Ніжинського держ. ун-ту ім. М. Гоголя*. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2014. № 3. С. 75–79.
6. Семенов О. С. Зміст діяльності закладу позашкільної освіти як основа формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника. *Сучасна система освіти і виховання : досвід минулого – погляд у майбутнє* : матеріали міжнародної наук.-практ. конф. Київ, 7–8 жовтня 2016. С. 111–114.
7. Семенов О. С. Індивідуально-типологічні особливості творчо спрямованої особистості старшого дошкільника. *Проблеми розвитку творчої особистості дітей дошкільного віку : теорія, практика, перспективи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Миколаїв, 3 квітня 2015. С. 123–128.
8. Семенов О. С. Концептуальні засади дослідження формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника у закладі позашкільної освіти. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді* : зб. наук. праць. Інститут проблем виховання НАПН України. Вип. 20. Кн. 2. Київ, 2016. С. 173–187.
9. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості. К. : Міленіум, 2006. 346 с.

REFERENCES:

1. Beh I. D. (2015) Vybrani naukovi pracj. Vyhovannja osobystosti. Tom 1. Chernivci : Burek, 840 s. (in Ukrainian)
2. Bykovs'ka O. V. (2006) Teoretyko-metodychni osnovy pozashkil'noi' osvity v Ukraini [Monografija]. K. : IVC ALKON, 356 s. (in Ukrainian)
3. Pirozhenko T. O. (2010) Osobystist' doshkil'nyka : perspektyvy rozvytku. Ternopil' : Mandryvec', 136 s. (in Ukrainian)
4. Pustovit G. P. (2007) Formuvannja tvorchoi' osobystosti u pozashkil'nyh navchal'nyh zakladah: teoretychnyj aspekt. *Pozashkil'na osvita ta vyhovannja*. № 1. S. 2–8. (in Ukrainian)
5. Rejpol's'ka O. D. (2014) Osoblyvosti vyhovannja cinnisnogo samostavlennja u starshyh doshkil'nykiv ta i'h ujavlen' pro samyh sebe. *Naukovi zapysky Nizhyns'kogo derzh. un-tu im. M. Gogolja*. Nizhyn : NDU im. M. Gogolja, № 3. S. 75–79. (in Ukrainian)
6. Semenov O. S. (2016) Zmist dijal'nosti zakladu pozashkil'noi' osvity jak osnova formuvannja tvorcho sprjamovanoi' osobystosti starshogo doshkil'nyka. *Suchasna systema osvity i vyhovannja : dosvid mynulogo – pogljad u majbutnje* : materialy mizhnarodnoi' nauk.-prakt. konf. Kyi'v, 7–8 zhovtnja, S. 111–114. (in Ukrainian)
7. Semenov O. S. (2015) Indyvidual'no-typologichni osoblyvosti tvorcho sprjamovanoi' osobystosti starshogo doshkil'nyka. *Problemy rozvytku tvorchoi' osobystosti ditej doshkil'nogo viku : teorija, praktyka, perspektyvy* : materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. Mykolai'v, 3 kvitnja, S. 123–128. (in Ukrainian)
8. Semenov O. S. (2016) Konceptual'ni zasady doslidzhennja formuvannja tvorcho sprjamovanoi' osobystosti starshogo doshkil'nyka u zakladi pozashkil'noi' osvity. *Teoretyko-metodychni problemy vyhovannja ditej ta uchnivs'koi' molodi* : zb. nauk. prac'. Instytut problem vyhovannja NAPN Ukrainy. Vyp. 20. kn. 2. Kyi'v, S. 173–187. (in Ukrainian)
9. Sysojeva S. O. (2006) Osnovy pedagogichnoi' tvorchosti. K. : Milenium, 346 s. (in Ukrainian)